

Psalm 98: Sing 'n nuwe lied tot lof van die Koning, Jahwe

W S Prinsloo
Universiteit van Pretoria

Abstract

Sing a new song in praise of the king, Yahweh

This article surveys the problems of interpreting Psalm 98. The chief problems are those concerned with determining the *Gattung*, the redactional history, strophic division and the dating of the Psalm. A text-immanent reading of the Psalm is used in an effort to make a significant contribution to the debate. The conclusion arrived at is that the Psalm forms a coherent, artistic whole and that a variety of poetic techniques is used in its composition. The poetic function of the Psalm can be described as persuasive. That is to say, the Psalm is intended to persuade the reader/auditor that Yahweh is worthy of praise and that his dependability is manifest in his acts of salvation.

Ek kan nie aan 'n meer gepaste wyse dink om die *Hervormde Teologiese Studies* met sy vyftigste bestaansjaar geluk te wens as om 'n teks te probeer lees nie. As daar een tradisie is wat die twee afdelings van die Fakulteit Teologie aan die Universiteit van Pretoria met mekaar deel, dan is dit die klem op die grondtale en op die bestudering van die Bybelse teks. In hierdie artikel val die klem op 'n teksimmanente lees van Psalm 98.

---

* Hiermee word erkenning gegee aan die *Sentrum vir Wetenskapsontwikkeling* vir 'n ad hoc-toekenning. Menings wat hier uitgespreek word, is dié van die skrywer en nie noodwendig dié van die *SWO* nie.

- 1a מְזִמֹּר
 1b שִׁירוּ לַיהוָה שִׁיר חֲנֹשׁ כִּי־נִפְלְאוֹת עָשָׂה
 1c הוֹשִׁיעָה־לוֹ יְמִינוֹ וַיְרַוַּע קִרְשׁוֹ :
 2 הוֹדִיעַ יְהוָה יְשׁוּעָתוֹ לְעֵינֵי הַגּוֹיִם גְּלוּהָ צְדָקָתוֹ :
 3a זָכַר חֲסִדוֹ נֶאֱמֹנָתוֹ לְבֵית יִשְׂרָאֵל
 3b כִּאוֹ כָל־אֶפְסֵי־אָרֶץ אֵת יְשׁוּעַת אֱלֹהֵינוּ :
 4 הֲרִיעוּ לַיהוָה כָּל־הָאָרֶץ פָּצְחוּ וְרָנְנוּ וְזָמְרוּ :
 5 זָמְרוּ לַיהוָה בְּכִנּוֹר בְּכִנּוֹר וְקוֹל זְמֵרָה :
 6 בְּחֲצָצְרוֹת וְקוֹל שׁוֹפָר הֲרִיעוּ לְפָנֵי מַלְךְ יְהוָה :
 7 יִרְעַם הַיָּם וּמְלֹאוֹ תִּהְיֶה וַיִּשְׁבֵּי כָה :
 8 נְהַרְוֹת יִמְחֲאוּ־כַף יַחַד הַרִים יִרְגְּנוּ :
 9a לְפָנֵי־יְהוָה כִּי כָא לְשֹׁפֵט הָאָרֶץ
 9b יִשְׁפֹט־תִּהְיֶה לְשֹׁפֵט הַיָּם בְּצִדְקָה וְעַמִּים בְּמִישְׁרֵים :

1. INLEIDING

Voordat daar tot 'n selfstandige analise van die psalm oorgegaan word, is dit nodig om 'n kort oorsig van die navorsingsgeskiedenis¹ van die Psalm te gee om te sien watter probleme telkens na vore getree het.

Die bepaling van die *Gattung* van die Psalm het verskillende reaksies uitgelok. Vanselfsprekend het die *Gattungsbepaling* van die hoofeksponeer van die *Formgeschichte*, H Gunkel, 'n belangrike invloed uitgeoefen. Gunkel (1986:426; vgl ook Gunkel & Begrich 1933:82) beskou die Psalm as 'n eskatologiese himne en hy interpreteer die perfekta in die Psalm gevolglik as profetiese perfekta². Gunkel beskou die troonsbestyging van Jahwe wel as 'n belangrike motief in die Psalm. Mowinckel, in pas met sy troonsbestygingshipotese, maak van die motief van Gunkel egter 'n *Gattungsaanduiding* en beskou Psalm 98 as 'n troonsbestygingspsalm³ (cf Mowinckel 1962a:109, 122, 142, 183; Mowinckel 1962b:243vv). Aangesien ek elders oor die troonsbestygingshipotese van Mowinckel en die gepaardgaande problematiek rondom die uitdrukking *מֶלֶךְ יְהוָה* geskryf het, word hier nie weer oor die sake gehandel nie⁴. Wat wel beklemtoon moet word, is die feit dat die hipotese van Mowinckel ondersteuning⁵, maar ook sterk teenstand uitgelok het⁶. Gray (1979:8-9), byvoorbeeld, onderskryf Mowinckel se standpunt in verband met die troonsbestygingspsalms, maar hy (Gray 1979:68) gee tog toe dat daar in die geval van Psalm 98 van 'n moontlike eskatologiese toepassing van 'n troonsbestygingspsalm gepraat kan word. In dié sin probeer hy dus om die standpunte van Gunkel en Mowinckel met mekaar te versoen. Westermann (1961:111) ontken die

bestaan van die troonsbestygingspsalms as 'n *Gattung* en vind in Psalm 98 (asook in Psalm 47 en 96) die 'Grundform des beschreibende Gotteslob' (Westermann 1961:113) terug. Jeremias (1987:132) – in aansluiting by Crüsemann (1969:71-72) – praat van Psalm 98 as een van die 'imperativische Hymnen.' Longman (1984:267-274) beskou die Psalm as 'n 'divine warrior victory song.' Hy (1984:270) sê dat die Psalm gesing is 'as a song of praise by the congregation as it greets the victorious army and its divine commander'⁷. Hierdie oorsig bevestig dat daar 'n verskeidenheid van standpunte ten opsigte van die *Gattung* van Psalm 98 heers.

Gunkel het ook wat die *redaksiegeskiedenis* van Psalm 98 betref 'n belangrike invloed uitgeoefen met sy opvatting dat die Psalm oorspronklik uit twee selfstandige psalms bestaan het wat later bymekaar gevoeg is (cf ook Loretz 1979:70). Deissler (1979:385), daarenteen, sê egter dat die twee dele van die Psalm (volgens hom vers 1-3 en 4-9) nie twee oorspronklik verskillende psalms was nie, maar dat vers 1-3 'n terugblik is en vers 4-9 'n vooruitblik. Briggs & Briggs (1925:307-308) wys etlike dele van die Psalm uit wat volgens hom as glosses beskou moet word⁸. Loretz (1988:350-356) kom op grond van sy kolometriese analise⁹ tot die gevolgtrekking dat die *Grundstock* van die Psalm slegs bestaan het uit die eerste deel van vers 1b, die eerste deel van vers 4 en die laaste deel van vers 6. Die res van die Psalm - die tweede deel van vers 1b tot by 3b, die tweede deel van vers 4 tot aan die einde van die eerste deel van vers 6 en vers 7-9 – is alles 'kommentierende und glossierte Zusätze' (Loretz 1988:356). Loretz beskou dus prakties die hele Psalm as 'n glosse.

Wat die strofale indeling en *opbou* van die Psalm betref is daar twee duidelike strome te bespeur, naamlik diegene wat vir 'n tweeledige verdeling¹⁰ en diegene wat vir 'n driedelinge verdeling kies¹¹.

Oor die presiese verhouding van Psalm 98 met veral Deuterocesaja en Psalm 96 is daar ook heelwat menings uitgespreek¹². Die verbintenis van Psalm 98 met Deuterocesaja het daartoe gelei dat Psalm 98 dikwels met die terugkeer uit die ballingskap in verband gebring is en deur die meeste eksegete in die na-eksiliese tyd gedateer word¹³.

Om in gesprek te kan tree met hierdie navorsingsgeskiedenis en om antwoorde op ten minste sommige van die vrae te probeer gee, word vervolgens 'n teksimmanente analise van Psalm 98 gemaak waarin die klem hoofsaaklik op morfologiese, sintaktiese, stilistiese en semantiese aspekte val.

2. 'N ANALISE VAN PSALM 98

Die Psalm word in vers 1b met 'n imperatief (וַיִּרְצֵ) ingelei. Die imperatief is 'n oproep om 'n nuwe lied ter ere van Jahwe te sing. Deur וַיִּרְצֵ twee keer in 1b te gebruik word al die klem op die feit gelê dat daar 'n nuwe lied gesing moet word.

Die tweede hemistige van vers 1b, wat ingelei word deur 'n motiverende כִּי, gee die rede vir die imperatief tot lof aan, naamlik dat Jahwe נִפְלְאוֹת ('wonderdade') bewerkstellig het. Of dié wonderdade na een spesifieke gebeurtenis, byvoorbeeld die verlossing uit die ballingskap, of na die heilsgeskiedenis in die algemeen verwys, kan op grond van vers 1b alleen nie duidelik uitgemaak word nie. Die motivering loop deur tot aan die einde van vers 3a. Die gedeelte vanaf vers 1b-3a vorm dus 'n hegte eenheid. Die handeling van Jahwe word as rede vir die lof gebruik en Jahwe is die subjek van al die werkwoorde in die perfektumvorm vanaf vers 1b-3a (עָשָׂה, 'Hy het gemaak,' vers 1b; הוֹשִׁיעָה, 'Hy het heil bewerk,' vers 1c; הוֹרִיעַ, 'Hy het bekend gemaak,' vers 2; גָּלָה, 'Hy het openbaar gemaak,' vers 2; זָכַר, 'Hy het gedenk,' vers 3a). Al die werkwoorde waarmee die handeling van Jahwe beskryf word, is 'n nadere presisering van wat met נִפְלְאוֹת ('wonderdade') in 1b bedoel word. Die motiverende כִּי van vers 1b word regdeur tot by 3a veronderstel en dié gedeelte vorm dus ook sintakties 'n eenheid. Nog 'n kenmerk van die gedeelte is die opeenstapeling van derdepersoon suffikse wat na Jahwe verwys ('sy regterhand,' 'sy heilige arm,' vers 1c; 'sy heil,' 'sy geregtigheid,' vers 2; 'sy goedheid/liefde,' 'sy trou,' vers 3a). Vers 1b-3a vorm dus in alle opsigte 'n eenheid sodat ons met reg van 'n strofe kan praat.

Vervolgens kan daar in meer detail na die ander stiges van hierdie strofe gekyk word: Wat opvallend is van vers 1c is die opeenstapeling van o-klanke. Dit hang saam met die derdepersoonenkelvoudsvorme wat na Jahwe verwys. Daar is aansluitend hierby ook eindrym tussen die hemistiges van vers 1c op te merk (רָמִינוּ, קָרְשׁוּ). Hierdeur word al die klem op Jahwe geplaas. In vers 1c word 'n ellips aangetref deurdat daar 'n werkwoord in die tweede hemistige ontbreek en die werkwoord van die eerste deel (הוֹשִׁיעָה¹⁴) hier veronderstel word. Die tweede hemistige is sintakties afhanklik van die eerste en is inhoudelik 'n nadere presisering daarvan. Vers 1c, onderstreep by wyse van antropomorfismes ('regterhand'; 'heilige arm') 'n belangrike saak, naamlik dat Jahwe alles met sy eie krag gedoen het en dat Hy geen hulp nodig het nie (vgl Anderson 1981:691; Lamparter 1965:156; Weiser 1955:436). Bogenoemde woorde in vers 1c herinner aan die heilige oorlogsterminologie. Die vers sou ook 'n polemiese funksie kon hê.

Vers 2 kan as 'n tristige beskryf word. Die middelste deel van die stige (לְעִינֵי הַגּוֹיִם, 'voor die oë van die volke') is 'n 'double-duty modifier'¹⁵ omdat dit saam met sowel die voorafgaande (הוֹרִיעַ, 'Hy het bekend gemaak') as die daaropvolgende werkwoord (גָּלָה, 'Hy het openbaar') funksioneer. Die struktuur van die hele stige fokus dus op die middelste gedeelte om daarmee te beklemtoon dat Jahwe sy heil aan die volkere bekend gemaak het. Die twee buitenste dele van die stige is parallel opgebou en vertoon ook eindrym:

הוֹרִיעַ יְהוָה יְשׁוּעָתוֹ גְּלוּת צְרָקָתוֹ

In vers 3a word Jahwe as subjek gekontinueer. Die klem word weer eens op Jahwe geplaas deur twee van sy 'attribute' (אֲמִרָתוֹ) te lys.

Soos reeds aangetoon, vorm vers 1b-3a 'n hegte eenheid. Die onderlinge verhouding tussen dié stiges moet egter nog nader omskryf word. Vers 1c en 2 is opsigtelik baie eng aan mekaar verbonde: Beide begin met 'n werkwoord in die *Hifil*perfektumvorm (הוֹשִׁיעָה, vers 1c; הוֹרִיעַ, vers 2). Boonop is daar 'n opvallende assonansie tussen dié werkwoorde. Tussen vers 1c en 2 is daar ook 'n opvallende woordopname deurdat הוֹשִׁיעָה (1c) met יְשׁוּעָתוֹ (2) opgevolg word. Inhoudelik bestaan die verband daarin dat vers 1c sê dat Jahwe die heil op kragdadige manier bewerkstellig het en vers 2 sê dat Jahwe die heil aan die volkere bekend gemaak het. Vers 2 vertoon egter ook 'n noue verband met vers 3. Nie net word, soos wat reeds aangetoon is, Jahwe as subjek en die derdepersoon suffikse in vers 3 voortgesit nie, maar die opvallendste ooreenkoms tussen vers 2 en 3 is die parallelle uitdrukkings, naamlik:

יְהוָה יְשׁוּעָתוֹ (‘voor die oë van die volke’)

en

יְשׁוּעָתוֹ (‘voor [die oë van] die huis van Israel’).

Die enigste verskil is dat dit in vers 2 oor die volkere gaan en in 3 oor Israel. Universalisme (vers 2) en partikularisme (vers 3) word hier dus in dieselfde asem genoem.

By vers 3b is daar 'n besliste verandering ten op sigte van die voorafgaande te bespeur. Eerstens is daar 'n subjekverandering in die sin dat nie meer Jahwe, soos in die vorige stiges nie, maar 'die eindes van die aarde' (כָּל-אֲפְסֵי-אֲרֶץ) die subjek is. Verder word dit uit אֱלֹהֵינוּ ('ons God') duidelik dat die volk hier in die eerste persoon aan die woord is.

Voordat daar gemotiveer word waarom vers 4-6 'n strofe vorm, wil ek die stelling maak dat vers 3b 'n oorgangs- of skarniervers is tussen die eerste (vers 1b-3a) en die tweede strofe (vers 4-6). Eerstens gryp vers 3b terug na die vorige strofe deur die heropname van die sleutelwoord¹⁶ 'heil' (יְשׁוּעָתוֹ) wat reeds twee keer in vers 1b-3a (vgl 1c en 2) gebruik is. Verder sluit vers 3b by die vorige deel aan in die sin dat die dinge wat deur Jahwe bekend gemaak is (vgl vers 2), nou deur die volke gesien word. Vers 3b gryp egter ook vooruit na die volgende vers deurdat die uitdrukking כָּל-אֲפְסֵי-אֲרֶץ (vers 3b) feitlik net so in vers 4 (כָּל-אֲרֶץ) herhaal word. Daar is ook 'n inhoudelike band tussen vers 3b en die daaropvolgende 4: Omdat die

hele aarde die heil van Jahwe gesien het (כָּאֵר, 3b), moet hulle nou juig (הִרְיֵעוּ, 4), dit wil sê lof teenoor Jahwe betuig. Die woordspel tussen כָּאֵר en הִרְיֵעוּ kan in die lig van die voorafgaande opmerking dus ook nie as 'n toevalligheid afgemaak word nie. Al dié argumente bevestig die stelling dat vers 3b 'n skarniersvers is.

Vers 4-6 vorm om verskeie redes so 'n hegte eenheid dat dit as strofe beskou moet word: Eerstens vorm die gedeelte 'n *inclusio* deurdat dit sowel ingelei (vers 4) as afgesluit (vers 6) word deur die imperatief הִרְיֵעוּ. Dit is 'n kenmerk van die strofe dat daar nie minder nie as ses imperatiewe hierin voorkom (vers 4, vier keer; vers 5, een keer; vers 6 een keer). Dié imperatiewe word egter in vers 7 deur jussiewe onderbreek. Dit is ook belangrik om daarop te wys dat vers 4 op feitlik identiese wyse as die eerste strofe ingelei word (vgl vers 1b: שִׁירָה לַיהוָה; vers 4: הִרְיֵעוּ לַיהוָה). Al die faktore dui daarop dat vers 4-6 as selfstandige strofe gereken moet word.

Vervolgens kan daar in meer besonderhede na die individuele stiges van vers 4-6 en dié se onderlinge verhouding gekyk word. Die opvallendste aspek van vers 4 is dat daar nie minder nie as vier imperatiewe, waarvan drie direk op mekaar volg¹⁷, aaneengeryg geryg word (הִרְיֵעוּ, פָּצְחוּ, כִּנְנוּ, וּמְרוּ). Hierdie aaneenryging van imperatiewe beklemtoon op 'n effektiewe wyse dat Jahwe se lof besing moet word. 'n Stylfiguur wat reeds by vers 2 voorgekom het, naamlik dat 'n woord 'n 'pivotal' posisie of 'double duty' funksie het, word weer by vers 4 aangetref: Deur die sentrale posisie van die uitdrukking כָּל-הָאָרֶץ word beklemtoon dat 'die hele aarde' Jahwe lof moet besing. Vers 5 sluit baie nou by die voorafgaande vers 4 aan, nie alleen in soverre as wat die imperatief וּמְרוּ wat aan die einde van vers 4 voorkom weer aan die begin van vers 5 opgeneem word en so 'n anadiplose bewerkstellig nie¹⁸, maar aangesien vers 4 en 5 se begin ook parallel opgebou is:

הִרְיֵעוּ לַיהוָה
וּמְרוּ לַיהוָה

Die verskil tussen vers 4 en 5 lê daarin dat 4 sê *wie* vir Jahwe lof moet besing, terwyl 5 sê *waarmee* of hoe die lof van Jahwe besing moet word. Soos wat die imperatiewe in vers 4 gelys is, so word die musiekinstrumente waarmee Jahwe geprys moet word, in vers 5 gelys. Die volgende opvallende sake tree verder in vers 5 na vore: Die stige self vertoon 'n afgerondheid of *inclusio* omdat dit sowel ingelei as afgesluit word deur die stam וּמְרוּ. Vers 5 vertoon in terme van laasgenoemde stam en die uitdrukking כִּנְנוּ 'n chiestiese opbou:

וּמְרוּ לַיהוָה כִּנְנוּ כִּנְנוּ וּמְרוּ
a b b a

Vers 5 se twee hemistiges vorm ook 'n anadiplose in die sin dat die eerste een met **בְּכַנְנוֹר** eindig en die tweede met dieselfde woord begin (vgl Kittel 1922:320)¹⁹. In vers 5 kom daar weer eens 'n ellipsis voor in die sin dat daar nie 'n werkwoord in die tweede hemistige voorkom nie, maar dat die imperatief (**וַיִּמְרֹר**) wat in die eerste hemistige voorkom, in die tweede hemistige veronderstel word. Samehangend hiermee kom hier ook 'n 'ballast variant'²⁰ voor in die sin dat die ontbrekende imperatief aangevul word met 'n beskrywing van die musiekinstrumente.

Vers 6 sluit baie nou by die voorafgaande 5 aan in die sin dat die beskrywing van die musiekinstrumente hier voortgesit word. Vers 6 is ook sintakties afhanklik van die imperatief (**וַיִּמְרֹר**) in vers 5. Soos in vers 5, kom die voorsetsel **כִּי** (**כִּי־צִפְרָוֹת**, 'met trompette') ook in vers 6 voor en daar is boonop 'n heropname van die woord **קוֹל** vanuit vers 5. In terme van die opbou van die stige beklee die imperatief **הֲרִיעֵר** ('juig') 'n 'pivotal' of sentrale posisie sodat dit sterk beklemtoon word. Soos reeds aangedui, bewerkstellig hierdie imperatief, wat ook in vers 4 voorkom, 'n afgerondheid aan hierdie strofe (vers 4-6). Die strofe eindig op 'n hoogtepunt deurdat dit pertinent gestel word dat die lof aan 'die koning, Jahwe' (**הַמֶּלֶךְ יְהוָה**) gebring moet word.

Die slotstrofe begin by vers 7. Dié vers word onderskei van die voorafgaande verse deurdat die imperatiewe van die vorige strofe hier deur 'n imperfektum vervang word (**יִרְעַם**). Imperfektum is, om die waarheid te sê, 'n kenmerk van die hele strofe (vgl **יִמְחַאֵר**, **יִכְנַנּוּ**, vers 8; **יִשְׁפֹּם**, vers 9b). In vers 7 en 8 funksioneer die imperfektum egter as jussiewe. Soos die vorige strofe vertoon hierdie strofe ook 'n *inclusio* deurdat dit sowel ingelei as afgesluit word deur die woord **תְּהַבֵּל** ('wêreld', vgl vers 7, 9b). Inhoudelik val die klem in hierdie strofe veral op die kosmiese lof wat aan Jahwe gebring moet word.

Vervolgens kan daar na die individuele stiges van hierdie strofe en na hulle onderlinge verhouding gekyk word. In vers 7 kom weer eens 'n ellipsis voor omdat element a (die werkwoord) in die tweede hemistige ontbreek en slegs veronderstel word:

יִרְעַם הַיָּם וּמִלֵּאוֹ תְּהַבֵּל יִשְׁכְּבִי כָּה:
                   b   b   a

As vers 8 in terme van die elemente a, b en c voorgestel word, sien die stige soos volg uit:

גְּהִירוֹת יִמְחַאֵר-כִּי יִסַּר הַרִים יִכְנַנּוּ:
                   b   a   c   c   b   a

Hieruit blyk dat dat die stige parallel opgebou is en dat die a- en c-elemente chiasities gerangskik is. Verder vind daar personifikasie van die natuurelemente plaas deurdat hulle opgeroep word om te jubel. Vers 8 is in dié sin nou aan 7

verbonde, want in vers 7 word die natuur ook tot lof opgeroep. Hoewel sowel vers 7 (die see wat bruis) as 8 (die strome wat hande klap) terminologie bevat wat oorspronklik met die oerchaosstryd in verband sou kon gestaan het, word die terminologie hier geontmitologiseer en binne 'n himniese konteks ingespan. Die vermoede dat die Psalm ook polemiese trekke het (vgl 1c) word deur hierdie terminologie versterk.

Vers 9a sou as 'n tristige beskryf kon word waarin die klem op **כִּי** **בָּא** ('want Hy het gekom'), vanweë die sentrale posisie daarvan, val. Hier word dus dieselfde stylfiguur as by vers 2 en 4 aangetref, deurdat die **כִּי** **בָּא** 'n dubbele funksie het en na agter en na voor funksioneer. Vers 9a is sintakties van vers 7-8 afhanklik, want die motivering vir die voorafgaande oproep tot lof word in 9a gegee. Vers 9b sluit weer baie nou by 9a aan vanweë anadiplose of 'staircase parallelism' wat bewerk word deurdat die **שָׁפֹט**, aan die einde van vers 9a, heropgeneem word aan die begin van vers 9b. Wat vers 9b spesifiek betref, kan die volgende opgemerk word:

:שָׁפֹט-חֶבֶל בְּצַדֵּק וְעַמִּים בְּמִישְׁרִים:
                   c   b   c   b   a

Wat elemente c en b betref, is daar 'n parallelisme tussen die twee hemistiges te bespeur. Dié parallelisme beklemtoon die feit dat Jahwe die volkere regverdig sal oordeel. Element a, die werkwoord, kom egter slegs in die eerste hemistige voor en word slegs veronderstel by die tweede hemistige. Dus, soos op ander plekke in die Psalm (vgl vers 1c, 5 en 7), kom hier ook 'n ellipsis voor.

Opvallend van die strofe is dié woordopnames uit vorige strofes. In vers 8 word die werkwoordstam **רָנַן**, wat reeds in 4 voorgekom het, weer opgeneem. Hierdeur word die klem vanselfsprekend gelê op die feit dat daar oor Jahwe gejubel moet word. Die uitdrukking **לְפָנֵי-יְהוָה** ('voor/in die teenwoordigheid van Jahwe') in 9a vertoon 'n opvallende ooreenkoms met 6 (**יְהוָה הַמֶּלֶךְ**) en lê 'n band tussen Jahwe as koning (vers 6) en sy optrede as regter (vers 9a). Daar is ook 'n korrelasie daarin dat die dade van Jahwe 'voor die oë' van die volkere (vgl vers 2) plaasgevind het en dat die lof wat aan Jahwe op grond van dié dade gebring moet word ook 'in sy teenwoordigheid' (9a) plaasvind. Die motivering waarom Jahwe lof besing moet word (**כִּי** **בָּא**, vers 9a), word op analoë wyse as dié in 1b beskryf (**כִּי** . . . **עָשָׂה**). Die woord **צָדֵק** in vers 9b is 'n heropname van dieselfde woord wat reeds in vers 2 voorgekom het: Omdat Jahwe 'sy geregtigheid' aan die volkere bekendgemaak het (vers 2) kan sy regspraak oor die wêreld ook in geregtigheid geskied (vers 9b). Deur hierdie woordopnames op te merk tree die belangrikste temas na vore. Die woordopnames bewerk ook kohesie in die Psalm.

3. SAMEVATTING

Die Psalm bestaan uit 'n samehangende geheel en die samehang word bewerk deur allerlei poëtiese tegnieke waarvan die ellips, 'double-duty modifier,' anadiplose, assonasie, doelbewuste woordherhalings, parallelismes, 'ballast variant,' *inclusio* en chiasmes die belangrikstes is. Die hegte kohesie van die Psalm en die manier waarop dieselfde poëtiese tegnieke konstant dwarsdeur die Psalm aangewend word, maak die standpunt van diegene wat beweer dat die Psalm oorspronklik uit twee aparte dele sou bestaan het of dat daar allerlei redaksionele byvoeginge sou plaasgevind het, heel onwaarskynlik. My strofale indeling van die Psalm kom grootliks ooreen met die drieledige indeling van die Psalm, naamlik vers 1b-3, 4-6 en 7-9. 'n Belangrike verskil met bogenoemde indeling waarop ek egter wil wys, is dat die eerste strofe by vers 3a eindig en dat 3b 'n skarnier of oorgangsvers tussen die eerste en die tweede strofe is.

In die eerste strofe val die klem geweldig sterk op die handeling van Jahwe. Dié handeling kan met die sleutelwoord van die strofe יְשׁוּעָה ('heil') saamgevat word. Of die heil en die 'wonderdade' van Jahwe na die heilsgeskiedenis in die algemeen of na 'n spesifieke heilswaardigheid verwys is, nie duidelik uit die teks self af te lei nie. As die duidelike ooreenkomste tussen Psalm 98 en Deuterojesaja egter in ag geneem word lyk dit of die heilswaardigheid waarvan hier sprake is, primêr op die verlossing uit die ballingskap betrekking het. Die נִפְלְאוֹת ('wonderdade') wat oorspronklik met die Eksodustradisie in verband gebring is, word nou hier op die tweede Eksodus, die verlossing uit die ballingskap, van toepassing gemaak. Vanselfsprekend dui dit op 'n eksilies/na-eksiliese ontstaansdatum vir die Psalm. Die belangrike saak in Psalm 98 is dat die daad van Jahwe as motivering gebruik word vir die lof wat aan Hom gebring moet word.

Schmidt (1934:180-181) wys met reg daarop dat die lofbetuiging in die Psalm 'n stygende lyn vertoon. Eers is daar net van sing sprake, dan van juig en jubel, dan word snaar- en vervolgens die nog kragtiger geluid van blaasinstrumente aangewend en as hoogtepunt word ook die skepping as magtige koor ingespan om die lof van die koning, Jahwe te betoon. Ook die deelnemers aan die lofbetoon vertoon 'n al hoe wyer wordende sirkel: Eers word net die godsvolk, dan alle lande en uiteindelik word die totale skepping tot lof opgeroep (vgl Lamparter 1965:155). Die heil van Jahwe in Psalm 98 is primêr partikularisties, maar het tog ook pertinente universele dimensies.

Wat die *Gattung* betref, moet daarteen gewaak word dat 'n hipotetiese kultiese of historiese *Sitz im Leben* (bv die troonsbestygingshipotese of die 'divine warrior'-teorie) die eksegeese van die Psalm in 'n rigting forseer of die Psalm in 'n bepaalde *Gattung* indwing. Die feit dat Jahwe as koning aangedui word, is nie 'n bewys vir 'n

letterlike troonsbestygingsfees nie. So dui die voorkoms van terme uit die heilige oorlogtradisie ook nie noodwendig op 'n konkrete oorlogsituasie nie; die beskrywing van Jahwe as regter (vgl vers 9a en b) dui ook nie noodwendig op 'n (toekomstige) eindoordeel nie. Al die sake – Jahwe as koning, Jahwe as regter, heilige oorlogsterminologie – is metafore om Jahwe mee te beskryf om sodoende sy lofwaardigheid nog meer te beklemtoon. Behalwe dat die term 'eskatologies' 'n wollerige term is waarvan die presiese betekenis baie onseker en in terme van die Ou Testament in elk geval 'n anakronisme is, het ek reeds probeer aantoon dat Psalm 98 eerder 'n terugblik op die heilsgeskiedenis is as wat dit 'n vooruitblik is. Die aanduiding van Psalm 98 deur Gunkel as 'n eskatologiese himne is dus nie oortuigend nie.

Eerder as om die Psalm in 'n bepaalde *Gattung* in te dwing, moet daar eerder na die poëtiese funksie van die Psalm gevra word. Dié funksie sou ek soos volg wou omskryf: Die oorkoepelende funksie van die Psalm is oorredend en wel in die sin dat dit die leser of hoorder wil oorreed om Jahwe te loof. In die lig van die waarskynlike ballingskapsituasie waarin die Psalm moontlik ontstaan het sou 'n mens ook kon sê dat die Psalm 'n vertroostende funksie het in die sin dat die volk van die Here ten spyte van die ballingskap nog steeds op Jahwe kon bly vertrou. Die polemiese element in die Psalm sou hierdie himniese en vertroostende funksie van die Psalm verder kon ondersteun. Die Psalm se inhoud en funksie sou dus opgesom kon word deur die titel 'Sing 'n nuwe lied tot lof van die koning, Jahwe.

Endnotas

1. Vir 'n oorsig hiervan, vergelyk Loretz (1988:349).
2. Kittel (1922:320) sluit hierby aan deur van die 'profetisch-endzeitliche' karakter van die Psalm te praat. Oesterley (1939:426-428) beklemtoon ook die eskatologiese aard van die Psalm en Deissler (1975:385) praat van die Psalm as 'n 'endzeitlich ausgerichteten Hymnus.' Kraus (1966:677) sê dat die Psalm as 'n himne beskou moet word en dat dit op grond van die 'Formensprache' nie, soos wat Gunkel doen, as 'n eskatologiese himne beskou kan word nie. Tog neig Kraus weer daartoe om op grond van die Psalm se ooreenkomste met Deuterotesaja van Psalm 98 as 'n eskatologiese himne te praat. Buitenwieser (1938:332) wys ook die eskatologiese interpretasie sterk af: 'The persistent use of the perfect... shows that the poet speaks of what happened and not of what he visions as sure to happen.' Jeremias (1987:134) sluit by die voorafgaande standpunt aan, beskou die perfekta as konstatierend en sê dat vers 2 beklemtoon dat die goddelike heil 'n werklikheid geword het en nie iets is wat nog in die toekoms moet gebeur nie. Duhm (1899:233) het reeds in die vorige eeu met reg gesê dat niks hier op die toekoms nie, maar alles op die verlede wys.

3. Mowinckel (1962a:183) beskou Psalm 98 as een van 'the true enthronement hymns in the strictest sense of the term.'
4. Vergelyk Prinsloo (1969, 1993a:622, 630-631; 1993b:248-261).
5. Vergelyk byvoorbeeld Schmidt (1934:180).
6. Buttenwieser (1938:324) praat selfs van die 'mythological rubbish' wat Mowinckel, cs in die psalms ingelees het.
7. Dit is interessant dat terwyl Longman (1984:270) vir Mowinckel daarvan beskuldig dat hy 'n hipoteties gerekonstrueerde *Sitz* (die Babiloniese troonsbestygingsfees) in die psalm inlees, Longman self eintlik presies dieselfde met die psalm doen. Die feit dat militêre terme of terme uit die Heilige Oorlogtradisie gebruik word is nie noodwendig aanduiding van 'n konkrete militêre of kultiese situasie nie, maar moet waarskynlik as metafore verstaan word om die handeling van Jahwe mee te beskryf. Die feit dat Longman die 'Divine Warrior'-motief as een van die sentrale motiewe van die Ou en die Nuwe Testament beskou (cf ook Longman 1982:290-307), het dalk 'n te groot rol gespeel by sy *Gattungs*bepaling van Psalm 98. Longman (cf Longman 1984:274 voetnoot 40) roep selfs vir Hanson (cf Hanson 1983:306) as kroongetuie in om sy standpunt oor die *Gattung* van Psalm 98 te begrond.
8. Vergelyk dié kommentaar vir volledige besonderhede.
9. Vir 'n evaluering van die benadering van Loretz, vergelyk Prinsloo (1989:471-472).
10. Die Psalm word in twee strofes, naamlik vers 1-3 en 4-9 ingedeel deur byvoorbeeld Jeremias (1987:132-133); Anderson (1981:691-693); Deissler (1975:385); Crüsemann (1969:71); Eaton (1967:237); Kraus (1966:676); Ridderbos (1958:452-453); Buttenwieser (1938:318-319); Schmidt (1934:180). Tate (1990:524-525) het ook 'n tweeledige verdeling, maar syne verskil van bogenoemde, want hy verdeel die Psalm in 1-6 en 7-9. In 1-6 bemerk hy 'n simmetriese struktuur.
11. 'n Drieledige indeling, naamlik vers 1-3b, 4-6 en 7-9 word byvoorbeeld voorgestaan deur Longman (1984:268-269); Kidner (1975:352-353); Van der Ploeg (1974:157); Lamparter (1965:155-157); Weiser (1955:436); König (1927:115); Briggs & Briggs (1925:307-308); Kittel (1922:320-321); Kirkpatrick (1903:582-584). Kissane (1954:130) het ook 'n drieledige indeling, maar sy indeling is 1-3b (hy praat van 3c), 4-6 en 7-9.

12. Vergelyk hiervoor byvoorbeeld Jeremias (1987:133-134); Leupold (1977:691); Deissler (1975:385); Van der Ploeg (1974:157-159); Buttenwieser (1938:325-328); Kittel (1922:-320). Vir 'n resente uiteensetting van Psalm 96, vergelyk Beuken (1992:1-10). Somtyds word die ontstaan van Psalm 95-99 selfs gesien as 'n direkte reaksie op Deuterocesaja (cf Rosenberg 1966:305).
13. Vergelyk byvoorbeeld Kissane (1954:130); Gray (1979:68). Buttenwieser (1938:332; vgl ook Jeremias 1987:134) verbind dit selfs aan 'n spesifieke gebeurtenis, naamlik die oorwinning van Kores oor Babilonië en die daaruit voortvloeiende verlossing van Juda.
14. Dahood (1986:364-365) vertaal die werkwoord ten onregte met 'brought... victory' omdat hy van mening is dat dit hier gaan oor Jahwe se oorwinning oor die 'forces of chaos in primeval times.' Die saak word egter deur Dahood in die Psalm gelees, want dit staan nie so in die teks nie.
15. Vergelyk Dahood (1969:574-579, veral 579) vir 'n verduideliking van wat met die term bedoel word. Watson (1976:239-253; vgl ook Watson 1986:181-182) verkies om van dié stylfiguur as 'n 'pivot pattern' te praat. Vergelyk ook Longman (1984:268) en Tate (1990:523) in hierdie verband.
16. Jeremias (1987:135) praat met reg van dié woord as 'n 'beherrschenden Leitwort.'
17. Watson (1986:173-174) omskryf dit as 'n 'triple synonym'.
18. Watson (1986:209) noem dié stylfiguur 'n 'terrace pattern' en Longman (1984:268, voetnoot 8) noem dit 'n 'anakydosis.'
19. Om soos Buttenwieser (1938:342) die tweede כָּנָנוּר as dittografie te beskou is 'n totale miskiening van die stylfiguur wat hier en op ander plekke in die psalm voorkom.
20. Watson (1986:344) omskryf die stylfiguur soos volg: 'a ballast variant is simply a filler, its function being to fill out a line of poetry that would otherwise be too short.'

Literatuurverwysings

- Anderson, A A 1981. *Psalms (73-150)*. 2nd ed. Grand Rapids: Eerdmans. (NeCBC.)
- Beuken, W A M 1992. Psalm 96: Israel en de volken. *Skrif en Kerk* 13, 1-10.
- Briggs, C A & Briggs, E G 1925. *The book of Psalms II*. 3rd repr. Edinburgh: Clark.
- Buttenwieser, M 1938. *The Psalms*. Chicago: The University of Chicago Press.

- Crüsemann, F 1969. *Studien zur Formgeschichte von Hymnus und Danklied in Israel*. Neukirchen-Vluyn: Neukirchener Verlag. (WMANT 32.)
- Dahood, M 1986. *Psalms II*. 12th pr. Garden City, New York: Doubleday. (AB 17.)
- 1969. A new metrical pattern in Biblical poetry. *CBQ* 29, 574-579.
- Deissler, A 1979. *Die Psalmen*. 2.Aufl. Düsseldorf: Patmos Verlag.
- Duhm, B. *Die Psalmen*. Tübingen: Mohr. (KHC 14.)
- Gray, J 1979. *The Biblical doctrine of the reign of God*. Edinburgh: Clark.
- Gunkel, H 1986. *Die Psalmen*. 6.Aufl. Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht.
- Gunkel, H & Begrich, J 1933. *Einleitung in die Psalmen: Die Gattung der religiösen Lyrik Israels*. Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht. (HKAT 2.)
- Hanson, P D 1983. *The dawn of apocalyptic. The historical and sociological roots of Jewish apocalyptic eschatology*. Philadelphia: Fortress.
- Jeremias, J 1987. *Das Königtum Gottes in den Psalmen. Israels Begegnung mit den kanaänischen Mythos in den Jahwe-König-Psalmen*. Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht. (FRLANT 141.)
- Kirkpatrick, A F 1903. *The book of Psalms*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Kissane, E 1954. *The book of Psalms II*. Dublin: Browne & Nolan.
- Kittel, R 1922. *Die Psalmen*. 3.u.4.Aufl. Leipzig: Deichertsche Verlagsbuchhandlung. (KAT XIII.)
- König, E 1927. *Die Psalmen*. Gütersloh: Bonn.
- Kraus, H J 1966. *Die Psalmen. 2. Teilband*. 3.Aufl. Neukirchen: Neukirchener Verlag. (BKAT 15/2.)
- Lamparter, H 1965. *Das Buch der Psalmen II*. 2.Aufl. Stuttgart: Calwer Verlag. (BAT 15.)
- Leupold, H C 1977. *The Psalms*. 3rd repr. Welwyn: Evangelical Press.
- Longman, T 1984. Psalm 98: A divine warrior song. *Journal of the Evangelical Theological Society* 27, 267-274.
- 1982. The divine warrior: The New Testament use of an Old Testament motif. *WTJ* 44, 290-307.
- Loretz, O 1988. *Ugarit-Texte und Thronbesteigungspsalmen. Die Metamorphose des Regenspenders Baal-Jahwe (Ps 24,7-10; 29; 47; 93; 95-100 sowie Ps 77,17-20; 114)*. Münster: Ugarit Verlag. (Ugaritisch-Biblische Literatur 7.)
- 1979. *Die Psalmen Teil II*. Neukirchen-Vluyn: Neukirchener Verlag. (Alter Orient und Altes Testament 207/2.)
- Mowinckel, S 1962a. *The Psalms in Israel's worship I*. Tr by D R Ap-Thomas. Oxford: Basil Blackwell.

- Mowinckel, S 1962b. *The Psalms in Israel's worship II*. Tr by D R Ap-Thomas. Oxford: Basil Blackwell.
- Oesterley, W O E 1939. *The Psalms II*. London: SPCK.
- Prinsloo, W S 1969. Die sogenaamde troonsbestygingsfees in Israel. Proponentskripsie, Universiteit van Pretoria.
- 1989. Resensie van Loretz 1988. *UF* 21, 471-472.
- 1993a. Psalm 99: Die Here, ons God, is heilig. *HTS* 49, 621-636.
- 1993b. Psalm 93: Jahwe is van altyd af koning oor alles en almal. *NGTT* 34, 248-261.
- Ridderbos, J 1958. *Die Psalmen II*. Kampen: Kok. (COT.)
- Rosenberg, M 1966. Yahweh becomes king. *JBL* 85, 297-307.
- Tate, M E 1990. *Psalms 51-100*. Dallas, Texas: Word Books. (WBC 20.)
- Van der Ploeg J P M 1974. *Psalmen II*. Roermond: Romen & Zonen. (BOT VIIb.)
- Watson, W G E 1976. The pivot pattern in Hebrew, Ugaritic and Akkadian poetry. *ZAW* 88, 239-253.
- Watson, W G E 1986. *Classical Hebrew poetry: A guide to its techniques*. 2nd ed. Sheffield: The University of Sheffield. (JSOT SS 26.).
- Weiser, A 1955. *Die Psalmen II/Psalm 61-150*. 4. neubarb.Aufl. Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht. (ATD 15.)
- Westermann, C 1961. *Das Loben Gottes in den Psalmen*. 2.Aufl. Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht.